

ATTILA İLHAN'IN ŞİİR KADINLARINDA ANNELİK BİÇİMLERİ: SİĞINMA, DOĞURGAN, SEVGİLİ...

Fatih ARSLAN¹

ÖZ

Türk şiir geleneği içerisinde kendini has bir çizgisi olan ve bu alanda kendi olgunlaşmasını tamamlayan şairlerden birisi de Attilâ İlhan'dır. Kendisinden önce savaşların, ideolojilerin ve bunlara bağlı toplumsal değişimlerin örgütlediği şiirimiz İlhan'la beraber kentsel yapıyı ve onun farklı getirilerini fark etmiştir. Hatta bizzat bu değişim ve dönüşümlerin içerisinde yer almıştır. Sosyal realizm denilen bir olgu kendine has bir yapı ve söyleme biçimine ilk ve ciddi anlamda İlhan'la başlamıştır diyebiliriz. Kentsel kişilik kısmi bir dışlanmışlıkla dilden kahramanlara kadar yarı asi tipler ortaya çıkarmıştır. Hayatı boyunca kendi “bıçkın delikanlı” tavrının bütün metinlerini etkilediğini söyleyebiliriz. Uzun bir ömür ve farklı değer, dönemleri yaşamının getirdiği tavrı İlhan, eserlerinde bir Türkiye retrospektifi ortaya çıkarmıştır. Şiirinin kişilik değerlerinden birisi de kadınlardır. Bir aslında olmayan kadın imgesinin peşinde yazmış ve yaşamıştır. Geleneksel kadından feminist kadına kadar oluşturduğu tiplerle zamana kadınların dünyasından tanıklık etme çabasına girmiştir. Farklı kategorilerde ve oldukça kapsamlı olabilecek Attilâ İlhan kadınlarına sadece annelik bağlamında bakmaya çalışacağız. Her ne kadar asli nitelikleri annelik paydası olsa da kadınının sürekli taşıdığı sığınma, doğurganlık, sevgili, ev-mekân gibi tavırlar şiirlerindeki kadınsı değerlere önemli göndergeler taşımaktadır. Bilinmeyen kadınlar İlhan şiirinde bilinen değerlere dönüştürülür. Annelik bu bilinen değer yapılanmalarından sadece birisi gibi durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Attilâ İlhan, şiir, kadın, imge, annelik.

---

¹ Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, farслан(at)firat.edu.tr

ATTILA İLHAN POETRY WOMEN in MOTHERHOOD

FORMATS: ASYLUM, REPRODUCTIVE,

VALENTINE...

ABSTRACT

Turkey itself has a line in one of the poet and poetry, which completed its maturation in this area is Attila İlhan. the battle before him, our ideology and poetry together with İlhan urban structure organized by social changes associated with them and noticed its different returns. Even personally it has been involved in these changes and transformations. a phenomenon known as social realism and serious in the sense that the first mention of a unique structure and format began with İlhan can say. Urban people as the hero of the language revealed a partial half rebellious types. their whole life "can say that rowdy" behavior affects the entire text. Long life and different values, İlhan manner in which they live period, Turkey has revealed a retrospective of his works. Poetry is one of the personal values of women. the pursuit of a woman image without actually wrote and lived. Characters typical feminist women from the traditional women formed until the time women entered the effort to witness the world. The different categories and will be quite comprehensive Attila İlhan women will just try to look at the context of motherhood. Although the essential qualities of motherhood denominator, though the move permanent asylum women, fertility, lover, attitude, such as home-space has important referent are feminine values in poetry. Unknown women converted to the known values of İlhan poetry. Motherhood seems to just this one known value structuring holdings.

Key Words: Attila İlhan, poetry, woman, image, motherhood.

Arslan, Fatih. "Attila İlhan'ın Şiir Kadınlarında Annelik Biçimleri: Sığınma, Doğurgan, Sevgili". *ulakbilge* 5. 9 (2017): 29-41

Arslan, F. (2017). Attila İlhan'ın Şiir Kadınlarında Annelik Biçimleri: Sığınma, Doğurgan, Sevgili.. *ulakbilge*, 5 (9), s.29-41.

Giriş

1940'lı yıllarda etkisini hissettiren sosyal gerçekçi anlayış farklı değerleri ulu bilinci paydasında toplama gayretine girmiştir. Döneme büyük oranda damgasını vuran; çoğu şairi ses, içerik ve imge düzeniyle etkisi altına alan en önemli kaynak Nazım Hikmet'tir. Attilâ İlhan toplumsal düşüncenin estetik bir biçimde yoğrularak okuyucuya aktarılması niyetini korurken Nazım Hikmet, şiirinin ve düşüncesinin oratoryoya dönüşen yapısından kaçınmaktadır. Esas boyutta imajların ön plana çıkması niyetidir. Şiirin gücü toplumsal değişimlerin gücüne yeni bir ivme katacaktır. 1950 sonrası İlhan'ın toplumcu gerçekçi çizgisini derinleştirerek sosyal realizme doğru kayması uzun bir ömürle perçinlenince Türk kültür hayatının değişme ve gelişme evrelerini inceleyen onu yeniden biçimlendirmeye çalışan özgün ve ender sanatçılardan birisi noktasına getirmiştir. Modern Türk şiirinin öncülerinden olan İlhan'ın şiiri farklı dönemlerde farklı tadlarla var olduysa da temelde bireyin kendini ve evrendeki yerini sorgulaması üzerinden kentsel ve karmaşık yaşam tarzlarını anlatacak boyutları ele almaktadır. Atatürkçü, ulusalcı söylem her ne kadar şiirini etkilese de özellikle başlangıç yıllarında şiirlerinde "Kent yaşamının biçimlendirdiği argo, küfür, bıçkınca konuşmalar, tarihsel dönem sapmaları gibi modernist dilsel ürünler..." (Korkmaz, 2006:257) genel bir tavidir. Zamanla Nazım Hikmet'in etkisinden, sesinden çıkan şair Türkiye'nin farklı siyasal ve sosyal çalkantılarına tanıklık etmiş ve farklı edebi türleri denemesine rağmen şair kalabilmiştir ve şiirselliğiyle etki alanı açık bir alan oluşturmuştur.

İlhan'ın imgesel söyleminde kadının yeri mutlaka ayrıdır. Kendince hiç olmayan kadınlar yaratması ve sevmesi de hafif uçarı, donjuan, bıçkın delikanlı yapısı ve İstanbul beyefendisi kimliğiyle birleşince ortaya kadını iyi anlayan ve anlatan bir kimlik çıkmaktadır. Kadınlar içinde daha daraltılmış bir bölüme kadın-anne ikliminde şiir niyetlerine bakmaya çalışacağız. Diğer türlü genel boyutta kadın imgesi İlhan şiirinde geride hiçbir şey kalmamacasına büyük bir boşluk yaratacaktır. Kapsamlı, kuşatıcı bir nitelik olacaktır. Anne nedirin sorusuna cevaplar bulmak mümkün müdür? Anne içimizdeki, bu dünyadaki evimizi ve hayatımızdaki düzeni simgeleyen mükemmel bir varlıktır. Dişil, doğurgan, duygusal, duyarlı, durağan ve lekesizdir. Anne insanlaşma sürecimizin başlangıcıdır. Anne kendine dönüşün, kendini tanımanın tek yoludur. Mevlana'nın da dediği gibi; "Kadın Hak nurudur... Sevgili değil sanki yaratıcıdır... yaratılmış değil.". İlhan şiirinde baskın taraf annenin bir sığınma aracı olarak kodlanmasıdır. Annede kendini bulan şair kopuşu tekrar yaşamamak için sembolik dille varlığı kutsama telaşındadır. Anne-sevgili-kadın üçlemesi birbirinin dünyalarına çok dahil olmadan ve müdahil de olmadan ortak bir değere doğru akmaktadır. Belki de bu yüzden İlhan'ın kadınları her üç özelliği yedek akçesinde taşır. Hangi ruhun baskın geleceğini ancak mısraların hükmü belirler. Biz incelememizde doğurgan, sığınma ve sevgili kimliklerinde hareketle şairin

dünyasındaki anne kadınları, kadınları sembolik boyutlarıyla değerlendirmeye çalışacağız.

Kadın Halleri / Başlangıç, Doğurgan...

Kadında annelik biçimlerinin ilk temsili doğurganlıktır. Yeryüzünde doğurganlığı, kısmi yaratıcılığın tek temsilcisidir bu açıdan. Yenilenen, tazelenen varlık doğurganlık insan mucizesinin en somut anlarına tanıklık eder. Başka bir değişim halidir bu. Sadece anne olanların anlayabileceği ritmik, gizemli bir iletişimdir. Anneye karşı duyulan haset ve şükran küçük annelerin gerçek anne olma zamanlarına kadar devam eden bir seyr-i sülûktür. Doğurganlık, doğurgan simgelerle aktarılarak şiirde bir iç huzur yaratılmaya çalışılmaktadır. Toprak, ilkbahar, deniz gibi dişil öğeler taşıdıkları bütün temsil yansımaları ile kelimeleri açar boyutlara taşır. Şiirin öznesi erken farkındalığın bütün seslenmelerini kelimenin sınırlı anlarında açmaya çalışmaktadır:

*"anamdan yolcu doğmuşum
nehirlerle birlikte denizlere kavuştum"* (Sisler Bulvarı, "Şahane Serseri",
s.10)

İnsanın büyük şeyleri elde edebilmesi için iyi ya da kötü küçük deneyimler yaşaması gerekir. Nehirler burada bireysel hayatı, anne karnındaki yolculuğu; denizler ise dünyanın bütününü simgeler. Dünya üzerindeki milyonlarca nehir nasıl denize akıyorsa, annelerin ruhu aynı düzlemedir. Eğer dünyada bir katre de olsa yol alabiliyorsak bu, anne karnında yaşadığımız o sükût yolculuğun izlerini muhakkak taşıyordur. İnsan annesinden doğduğu vakit saf ve kirlenmemiş bir yapıdadır. Büyüdükçe kirlenir, büyüdüğü insanlaşır. Nehirler hareketli ve coşkun bir yapıya sahipken, denizler durağandır. Burada nehirler sözcüğüyle insanın gelişim / insanlaşma(!) evresi anlatılmaktadır. Şiir öznesi hayat denilen nehirde akarak insanî yönünü tamamlar. Bu tamamlanış deniz(l/d)e gerçekleşir. Denizler dişil sembolleridir ve ana rahmini temsil eder. Şair, ana rahmindeki sükût ortamdan koparıldıktan sonra dünyaya sürgün edilmiş ve insanlaşma sürecini tamamlamıştır:

*"çocuk doğururken
herhangi bir sokağı ilkbahar gibi bir anda şenlendiren
.....
alınızdaki mavi damlacıkları da görmek isterim
her şeyinizi"* (Ben Sana Mecburum, "Neden Kız Kardeşlerim", s.59)

Şairin kadında gördüğü "mavi damlacıklar" toprağa dökülen umutlardır. Bahar geldiğinde umutların her biri yeşerir ve etraf şenlenir. Nasıl ki her ilkbaharda doğa yeniden başlar, toprak dirilirse kadın da her doğumla bedensel ve ruhsal boyutta arınır ve yenilenir. Bu yönüyle şair anneyi ilkbahara benzetir. Çünkü kadın anne olduğunda yeşermiştir. O, ilkbahar yağmurlarıyla alınıdaki mavi damlacıkları yüreğimize akıtarak yeniden doğmamızı sağlar. Yeniden doğmak terimiyle, insanın özüne dönüşünü şair, başka bir şiirinde "toprak"la sembolleştirmiştir:

*"benim köyümde avrat bile toprak gibi sevilir
ben ne inim ne cinim ben bir garip ademim
nideyim bu mezarda babam yok yalnız anam var"* (S. B., "Barak Muslu Mezarlığı, s.116)

Toprak verimli olduğu için sevilir. Kadının da toprak gibi sevilmesinin nedeni doğurgan ve üretken olmasıdır. İnsan doğumunda göbeğin kesilerek "eş" olarak anılan kısmın toprağa gömülmesi paydaş bir sembolik ritüeldir. Bunun içindir ki ademin arkasında yatan efsane topraktır, adem gariptir; çünkü yalnız ölümün karşısında acizdir. "Bilgelerin gözünde gökyüzü erkek, toprak ise kadındır." (Fromm, 2007: 46). Şiirde adem, mezar ve ana sözcüklerinin hepsi toprağı hatırlatmaktadır. Toprak bizim "eş"imiz, "mezar"ımız, "ana"ımızdır. Adem topraktan yaratılmıştır ve onun hamuru da doğurganı da topraktır. Mezarda ölümün derin yalnızlığını paylaştığımız "toprak ana"ımıza sarılırız. Toprak zamanla bedenimizi çürüterek kendine dönüştürür. Şair bununla toprağın yani annenin, insanı özüne, kendine dönüşlülüğüne dikkat çekmektedir:

*"sımsıcak gözleri şimdi bile aklımdadır
bir sana bakardı bir bana bakardı
dışarda tabiat mevsimin en çingıraklı ayındadır
toprak ana bütün zincirlerinden çözülmüş*

*sabahlar akşamüstleri manolya gibi parlak
tarlaların yüzü gülmüş*

....

ah işte annesi annesi sevgilisi" (Duvar, "duvar", s.89)

"tebessümler vardı toprağın yeşermesinde" (Duvar, "Geceye Karşı Şiir", s.77)

Şiirin öznesi için anne gözlerindeki sıcaklık, bahar mevsimidir. Çünkü toprak baharla birlikte ısınmaya başlar ve nefes alır. Bahar nasıl doğaya bir canlılık katıyorsa

annenin gözlerindeki ışıltı da bu canlılığın doğal bir yansımasıdır. "Toprak ısıya gereksinim duyunca, gökyüzü onu ısıtır; tazeliği ve nemini yitirince de, gökyüzü ona yeniden tazelik ve nem verir." (Fromm, 2007: 46). İşte bu noktada "tarlaların yüzü gülmüş"tür. Anne bazen memleket toprağını, bazen yâr kucağını, bazen yağmurdan sonra açan güneşi, bazen de safiyeti bozulmuş bir dünyada yaşamın gerçekliğini simgeler:

*"Ölümün derdi büyük yiğenim
çare bulunmaz
aynı akşam doğurmuş karısı döne
mavi gözlü bir çocuk sarışın
bir avuç toprak sarmışlar altına
ve Kemal koymuşlar adını"* (Duvar, "Cebbar Oğlu Mehmed", s.23)

İlhan kelime aksesuarları değişse de temel söylemi biçimlerinde yoğun bir farklılaşma söz konusu değildir. Burada şiiri öznesi savaşların kasıp kavurduğu dünyada, sıkıntılara boğulmuş bir insanın yeniden doğma isteğini dile getirmektedir. İnsanın ölüm karşısındaki çaresizliği anlatılırken bir yandan da her ölümün yeni bir doğumla teselli bulma niyetine vurgu yapılmaktadır. İnsan büyüdükçe tamamlanır. Fakat bu tamamlanış, kaosa doğru sürüklenişin de bir habercisi durumdadır. Çünkü insan büyüdükçe safiyetinden arınmakta ve kirlenmekte ezberletilmiş rollere bürünmektedir. Toprak, anne gibi arındırıcı bir özelliğe sahiptir. Çocukların toprağa sarılışı da onun arındırıcı olmasındandır. Kadın bu kaotik ortamın boşluğunda çocuğunu doğurarak adeta insanlığa bir meşale yakmakta ve ölümün çaresizliğinin koynunda çektiği acılarla olgunlaştığından ona "Kemal" ismini vermektedir. "Mavi gözlü bir çocuk sarışın" ifadesinde de Mustafa Kemal'e dair bir anıştırma söz konusudur. Böylece şiir anlatımın ve şairin ortak algılarının, niyetlerinin bütünleşmiş haline dönüşmüştür.

Sığınma Niyeti / Mutlak Sıcak, Huzur...

Kişinin hayatı anlamasında ve anlamlandırmasında salt gerçek olan anne; mutluluğun ve sevincin kaynağı olarak görülür. İnsan doğduğunda saf, kirlenmemiş ve bir yapıdır. Demek ki doğumu gerçekleştiren anne çocuğunu maddi manevi bütün kirliliklerden korumuştur. Kişi insanlaşma sürecinde annesinin saf ve kirlenmemiş, kendini bütün kötülüklerden koruyan / sakınan o müthiş sevgisine daima ihtiyaç duyar. Attilâ İlhan'ın şiirlerinde anne izleği, fırtınalara tutulmuş huzursuz bir ruhun sakinlik, dinginlik arayışında sığınacağı bir tesellidir. Şair, huzuru aramak için çıktığı hayat yolunda kaosa sürüklenen dünyanın bunaltıcı ikliminden kaçarak daima annesinin ruhunu dinginleştiren sesine, sevgisine ve şefkatine sığınır.

*"ve toprak ısınmış bağı gibi anamın
meyvenin yarığından usare köpürüyor"* (Duvar, "Sabaha Kadar", s.123)

Güneş ışıklarını saçarak toprağı ısıtır. Topraktaki bu sıcaklık şaire, annesinin sevgisiyle ısınmış bağına hatırlatır. Annenin bağı ırmağın sathına düşen şefkat kadar aydınlık ve sıcaktır. Şairin "ve toprak ısınmış bağı gibi anamın" dizesi, "Yaşadığı toprağı bir ana kucağı gibi gören ve onda kök salarak ebedileşmeyi arzu edinen bir düşüncenin yansıması" (Korkmaz, 2004: 139) olarak da değerlendirilebilir. Toprakta çatlaklar olduğunda onun suya ihtiyacı olduğunu anlarız. Suyu verdikten sonra toprak tekrar bütünleşir ve güneşle birlikte ısınmaya başlar. Çocuk da acıktığı vakit ağlar ve meyvenin yarığından çıkan "öz suyu" gibi annesinin göğsünden gelen süt ile doyar ve ısınır. Yani anne acıkmış bebeğini süt dolu göğüsleriyle beslemeye hazır olduğunda, anne-bebek birimi biyopsikolojik anlamda en üst noktadır. İki taraf "birleşir ve mutluluk dünyasının kapıları onlara açılır." (Welldon, 2001: 26). Böylece çocuk, yalnız bedensel değil, mana olarak da doyuma ulaşır. Anne çocuğunu emzirecek bir yandan da göğsünde oluşan çatlaklara merhem sürmüş olur.

*"insan annesi ölünce anlar
içindeki çocuğun hiç ölmeyeceğini
aklına geldikçe kahrolur
bunu anlamakta
neden
bu kadar geciktiğini."* (K. S. S., "4. Beykoz'a Yolculuk", s.75)

Ölüm her insanın başına bir defa gelmesine rağmen hayatın her safhasında kendini gösterebilme becerisine sahip, evrensel bir niyet, olgudur. Ölüm kaçınılmaz bir fenomendir. Sonsuza kadar felsefesini yapabileceğimiz tek değerdir. İnsan, ölümün ürküten yüzüyle ilk olarak annesi öldüğünde baş başa kalır. Varlığın yok oluşu en tedirgin edici süredir. Çünkü anne sevgisi varsa aynı zamanda büyük mutluluk da vardır; olmaması çoğu şeyin kaybolacağı anlamını taşır. Annesini ölümün soğuk kollarına istemsizce teslim eden şiir öznesi, içindeki çocuğun hiç ölmediğini ve "bunu anlamakta neden bu kadar geciktiğini" düşünürken acı çekmektedir. Hatırlama anne bağlamında "dramatik bir hatırlama" (Çelik, 2007: 658) biçimindedir.

İlhan'ın şiirlerinde anne temi, dünya kaosundan kaçan insan için teskin edici, rahatlatıcı mikro ölçekli cennet tasarımlarından birisidir. Ev, insanın huzuru bulunduğu, kendini güvende hissettiği mekândır ve insanın ilk evi annesidir. Anne hayatımızdaki düzeni sağlayan, bizi yönlendiren ve kişiliğimizin oluşmasında en büyük rolü üstlenen, yaşamsal faaliyetlerimizin merkezini oluşturan varlıktır. Şair hayatın ve

insanın anlamlandırılmasında bütün bu özellikleri bünyesinde toplayan kadını / anneyi eylem, niyet, duygu iklimlerinde süblime eder, yüceltir:

*"bu döşeği sen mi serdin elin dert görmesin ana
ana uyuyacağım ninni çağır danalar girsin bostana*

(...)

*bu hoşmerimi sen mi ettin eline sağlık ana
ana lokma dökelim aşure kaynatalım*

(...)

*ördüğün bu çorabı sağlıcakla giyiyorsam
tuzladığın bu ayrıntı afiyetle içiyorsam
tuttuğun bu yoğurdu yoğurduğun bu ekmeği
kaynattığın bu bulguru çalakaşık yiyorsam
etine ve sütüme ineğimin ıslıklı memelerine*

kabıma kacağıma toprağıma bu benim diyebiliyorsam..." (S. B., "Hayır", s.140)

Şiirin öznesi çalışkanlığı ve hamaratlığıyla bir Anadolu kadını imajını gözümüzde canlandırmaktadır. Mısralardaki baskın bir düşünce de kadının evdeki düzenleyici öge rolüdür. Kadın, çocuğunun doğumundan yetişkinliğine kadar onunla yakından ilgilidir. Annesinin ellerinde büyüyen çocuğun, hayatta sahip olduğu maddi manevi her şeyde annenin düzenleyici ve yönlendirici etkisini bulmak mümkündür. Anne dünyadaki evimizdir. Çünkü ev düzenin simgesidir. Anne ile ev izleği bu noktada birleşir. Annenin lokma dökmesi, aşure kaynatması, çorap örmesi, hamur yoğurması, bulgur kaynatması vb. onun niyet somutlamalarıdır. Şair, "kabıma kacağıma toprağıma bu benim diyebiliyorsam" dizesi aidiyetin anne tavrıyla birleşimini karşılamaktadır. Yani anne yaşamsal faaliyetlerin odağında, kişilik oluşumunda merkezindedir Şiir öznesi sorumluluk duygusunun, düzenin ve hayatta kalmanın temel kaynağı olarak anneyi görür. Anne, çocuğunun kişisel gelişiminde ve yaşamında hep vardır:

*"buğday sularına batmış ölesiye ırgat
hızlı ve çabuk teknede hamur yoğururken*

*çamaşır günlerini bambaşka hamarat
bir erkek eli kadar yiğit ve kararlı*

dağ kuşlarının pençesi gibi çevik

yırtıcı üstelik" (B. S. M., "Neden Kız Kardeşlerim", s.59)

Anadolu'daki kadınları ima edilerek bir yurt değeri kimliği ön plana çıkarılmıştır. Kadın düzenleyici ve üretken oluşuyla da evi / yuvayı simgeler. Annelik

içgüdü, kadına düzen ve sorumluluk duygusunu hakim kılan temel bir etkidir. En temelde kadında bu düzen ve kararlılık olmazsa zamanla yuva yıkılır, düşler dağılır, insan engellenemez kimlik kaosu içinde eriyip yitebilir.

Sevgi'nin Kadınları

Annelik bütün kadınlık değerlerinin kutsal yunağıdır. Nihai sevginin sonsuz sabırla taçlanmış halidir. Kadın sevdiğçe "yaşam büyür; varlığı dönüştürür; yaşam birtakım aklıklar kazanır; yaşam yeşerir." (Bachelard, 2006: 33). Yeşeren yaşamla varlıklar yeniden dirilir, büyümeye başlar. O, yaşamın sonsuz lezzetine kadının aşkıyla ulaşarak özgürlüğünü kadında bulur. Kadının sevgisiyle aklaşan yaşam, müthiş bir aydınlama ile şiirin öznesi için de bir kendini bulma seansıdır. Kadının varlığı, sevgisi özgürlüğe açılan kapıların anahtarları gibidir; mısra kendini kadın(l/d)a görür, kendini kadın(l/d)a tanır. Belki öyle olması gerektiği için şiir öznesi kadını hiçbir zaman bütünüyle elde edemez. İlhan'ın şiirlerinde kadının kendine ait bir dünyası vardır ve kadınlar orada hep yalnızdır. O dünyaya kimse giremez; anahtarları kayıp kapılar ülkesidir. "Aşk varsa düşünce susar." (Lauster, 2000: 44) der Lauster. Belki de sevmek, neyi sevdiğini fark etmektir. Sevginin kadın ve ateşle kurduğu sırdaş tavır bütün zamanların gizemini saklamaktadır. Bir simya dili kadının ruhunu sevginin ateşiyle rahata erdirmeye niyetindedir. Aslında "...ateş, kaynağı bulunması gereken bir aşktır." (Bachelard, 2007: 36) olduğuna göre aşkın kaynağı da kadında saklıdır. Yozlaşan, bozulan, ruhsuzlaşan iklimler kadının varlığında teskinleşir, çözüme kavuşur. Yani şairin yaşadığı bu imkânsız / karamsar duyuş aşk, bütün çevrenin de ruhunu, dengesini bozmuş, şair kendi yalnızlığına bürünüp, sevgilisini hayalleriyle baş başa bırakmıştır. Anne, çocuk için ilk "kadın" modelidir. Şairin, sevgilisinde ilk ve en önemli deneyimini yaşadığı annesini, onun şefkatini, merhametini ve ilgisini araması doğaldır. Şiirin öznesi, annesinden sonra tanıdığı bütün kadınlarda / sevgililerinde bir sığınma ihtiyacı, niyeti içinde annesinin doyumsuz sevgisini ve merhametini aramaktadır:

*"sen benim hiçbir şeyimsin
yabancı bir şarkı gibi yarım
yağmurlu bir ağaç gibi ıslak
hiçkimse misin bilmem ki nesin
uykunun arasında çağırdığım
çocukluk sesimle ağlayarak"* (B. Ç., "Sen Benim Hiçbir Şeyimsin", s.13)

Sevgili şaire öylesine uzaktır ki şair, onu ancak "yabancı bir şarkı gibi yarım" yaşamaktadır. Aslında yabancı olan şarkı değil, sevgilidir. Şair bütün yalnızlığını sevgilisinin hayalinde eritmeye çalışır. " Atilla İlhan'ın bu şiiri Akif Paşa'nın yokluk

anlayışını da hatırlatmaktadır. Nitekim Akif Paşa "Yok dedikçe var olur yok mu garabet bunda" diyerek aslında "yok" olan bir şeyin nasıl bir insanın yalnızlığını eritecek güçlü bir varlığa dönüşebildiğini anlatmıştır. Burada yokluğuyla var olan sevgilidir. Şair sevgilisinin yokluğuna büyük bir sığınma ihtiyacıyla yaklaşarak teselliye yine annesinde arar: "uykumun arasında çağırdığım / çocukluk sesimle ağlayarak"... Korkan kişide bir azalma hissi vardır. Azalanlar başka azlarla güçlenir. "Korkunun birleştirici özelliği de işte buradan kaynaklanır; bu özellik aynı zamanda bir üstünlük eğilimini de içinde barındırır; korkuya kapılan kişi bulunduğu durumdan kaçarak başka bir duruma sığınır, kendisini bu yoldan güçlendirmeye..." (Adler, 2006: 281) çalışır. Şiir öznesi kendi korkusunu en güvendiği ve sığındığı tek varlık annesiyle dindirme niyetindedir. Sevgilinin / sevginin yokluğunda her şey yarım ve yalnızdır. Olmayan bir sevgili anne imgesiyle büyütülmekte, kutsanmaktadır. Anneden kopamayan erkek çocuk için bütün hayat, anneye benzeyen bir kadın bulmak ve onda sınırsız sığınma arzusunu tatmin etmektir:

*"elimden gelen bu, ben iki kişiyim
birisi kapadığın kapılardan gitmiyor
yağmur yağmaksa o güneş açmaksa o
bir yerin üşüse onun sıcaklığı
(...)
hüneri nedersen duygu kaçakçılığı
(...)
bakışları kıyısız bir deniz uzaklığı."* (Y. S., "Elimden Gelen Bu", s.48)

Şiir öznesi sevgiyi bütün gerçekliğiyle ruhuna sindirmiştir. O, sevmiş ve çoğalmıştır. Şiirde "birisi kapadığın kapılardan gitmiyor" dizesiyle artık hayatta fakat unutulmayan bir sevgili anlatılmaktadır. Sevgili şairin ruhunu ikiye ayırıp bir yarısına kendisini yerleştirdikten sonra gitmiştir ve onun gidişiyle, şair kalbinin kapılarını öyle sıkı kapatmıştır. O, giden sevgilisinde anne sıcaklığını bulmuştur. Sevgili şairin bütün sevme yeteneğini alıp onun kalbinin kapılarını kapayarak bir "duygu kaçakçısı" olmuştur. "kıyısız deniz" ifadesi ana rahmine bir göndermedir. İnsanın dünya yolculuğu ana rahmine düşmesiyle başlar. Ana rahmindeki su, çocuk için hayattır. Yani insan denizin içinde büyür ve gelişir. Şair sevgilisinin bakışlarını kıyısız bir denize benzetirken ana rahminde yaşadığı o umutlu ve huzurlu yolculuğu hatırlatmakta; dağılan ritim zamanlarını yeniden ve yeniden inşa etme çabasına girişmektedir.

*"sen değil misin
gizli bir kıvılcım gibi gözbebeklerimde duran
umutsuzlandığım her akşam*

*senin rüzgarın almıyor mu uğultulu yorgunluğumu
yoksulluğun eşğinde kapaklandığım zaman
ellerimden sımsıkı tutmuyor mu
senin
iyimserliğin" (B. S. M, "Sen Beyaz Bir Kadınsın", s.86)*

İlhan'ın şiir öznesi bütün kadınlara rağmen bir kadın imgesidir. Bütün kadınlar tek, yegane bir kadına ulaşma temennisidir: anne. Varlığını bütün ruhuyla damıtan sevgi niyeti farklı tonlarda olsa da anne sesinin hükümranlılığındadır. Mısıralar anne çoğullaması, güzelligesidir. İsmi olmayan, hiçbir şey olmayanlar sadece, yeknesak bir anne bütünlüğünü imlemektedir. Kapattığımızda sonsuz bir karanlığa bizi gömen gözlerimizin merkezinde sevgili vardır. Kocaman dünya bu küçücük uzvumuza sığacak kadar küçülmektedir. Şiirin öznesi bu dünyayı sevgilisinin gözlerinde yaktığı bir kıvılcımla aydınlatır ve görür. Sevgilisinin sesi tıpkı annesinin sesi gibi şairin ruhunu dinginleştirir, şair huzuru sevgilisinin varlığını annesiyle birleştirerek bulur.

*"gözyaşının sızdığı iç pencerelerinden
ne bir anne aydınlığı dağıtan korkuyu
ne bir saat tıkırtısı beklemelerle dolu
ölümü ölüm yapan güzelliğinden" (Y. S., "Gitmek Süleyman Şahkulu",
s.50)*

"Gözyaşının sızdığı iç pencereleri" mısraı oldukça farklı ve alışılmadık bağdaştırma. Başta beri söylemeye çalışılanların neticesidir. Annenin asli sevgili oluşu kelimelerle pekiştirilmiş var sayılan gerçeklik tekrar edilmiştir. Sevgilinin ölümü sevginin ölümü değil, esas sevginin annenin varlığının yenilenmesidir. Kendisinin ölümü, üçüncü şahsın ölümü, aradakilerin çekilmesi şiir öznesini gerçek muhatabın sevgisiyle baş başa bırakacaktır. Çünkü sevgilinin "ölümü ölüm yapan güzelliği"nde annenin varlığını aramak ya da düşünmek, ölümün karanlığını ve bilinmezliğini unutturacak kadar büyüktür. Bütün nitelikleriyle karşımızda duran kadın, bir sırlar yumağı olmanın ötesinde erotizmin temel besleyicisi, kaynağıdır. O, düşünsel olarak metalaştığı şiirlerde, şiir öznesinin "kendini bul"masını, ruhsal olarak büyümesini sağlamıştır. Kadın saflığın ve huzurun sembolü olan "beyaz" imgesiyle birleştirilerek kaosu düzliğe taşıyan bir varlıktır. Bütün renkleri içinde barındıran beyaz, boşluk trajedisinin ve bilinçaltı çağrışımlarının arenasıdır. Beyaz da anne imgesinin tekelinde kadının taşıyıcı ruhuyla varlığını yansıttığı kimseler için gerçek bir sadakat bölgesine dönüşecektir.

Sonuca Doğru

Kadın şiirinden şiir kadınlarının sesi olan mısralarında İlhan aslında hep aynı kadına âşıktır. Bütün şiirler de aynı kadına ithaf olunmuştur: anne. Aşırı bir içtenliğe dayanan anlatım tarzını ahenkli bir deyiş ve işlek bir dille birleştirerek belirli bir lirizmi doğuran Attilâ İlhan'ın şiirlerinde kadın, çarpıcı bir heyecan olarak dikkatimizi çeker. Şair kadını öncelikle annelik vasfıyla yüce bir makama oturtur, kadını bu yönüyle bir sığınak olarak görür. Attilâ İlhan'ın şiirlerinde kadın, şairin yalnızlığını eriten ve onun çoğalarak özgürleşmesini sağlayan bir yapıdır. Çoğu şiirde kadın, hem düşünsel olarak hem de eylemsel olarak metalaşmıştır. Sevdiği kadına dokunamadığı zamanlarda onunla düşlerinde sevişmekte ve onun derinliğine hayallerine sarılarak inmektedir. Şairin şiirlerinde kullandığı kadın isimleri de yine ince, duyarlı ve sevgi dolu kişiliğinin bir göstergesini taşır niteliktedir. O, kadının yüceliğini, saflığını, canlılığını, aydınlığını, parçalanmışlığını ve kırgınlığını da yine bu isimlerle sembolleştirmiştir. Kadın isimleri Duvar'da; Ümmühan, Zehra, Döne, Marianne; Tutkunun Günlüğü'nde Müjgan, Neda, Korkunun Krallığı'nda Gülşen, Müşerref, Lamia, Süheyla, Nilay, Yasemin, Nursen, Sevilay, Süheyla; Yağmur Kaçağı'nda Zeliha, Melâhat, Hasene, Hatice, Maria Missaki'an, Hannelise, Zehra, Suna Su; Sisler Bulvarı'nda Yoksul Türkân, Maria Dolores, Julien gibi uzun bir liste oluşturmaktadır. Bu uzun listenin gerçeğimsiliği bir tarafa İlhan'ın bütün kadınları tek varlığın yansımalarıdır sadece. Arayışlar devri, şiirde annenin sesini aramak dışında bir şüphe yaşamamıştır. Her şey hep aynı kadına yazılmıştır.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (2006). *İnsanı Tanıma Sanatı*. Çeviren: Kamuran Şipal, İstanbul: Say Yayınları.
- Aksan, D. (1993). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Şafak Matbaası.
- Bachelard, G. (2007). *Ateşin Tin Çözümlemesi*, Çeviren: Nail Bezel, İstanbul: Öteki Yayınları.
- _____. (2006). *Su ve Düşler*, Çeviren: Olcay Kural, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çelik, Y. (2007). *Şubat Yolcusu*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erden, A. (2002). *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*, İstanbul: Gendaş Kültür A.Ş.
- Fromm, E. (2007). *Sevme Sanatı*, Çeviren: Özden Saatçi, İzmir: İlya Yayınları.

İlhan, A. (2005). *Duvar*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

_____. (2007). *Kimi Sevsem Sensin*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

_____. (2005). *Sisler Bulvarı*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

_____. (2006). *Bela Çiçeği*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

_____. (2007). *Ben Sana Mecburum*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

_____. (2006). *Yasak Sevişmek*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Korkmaz, R. (2006). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.

_____. (2004). *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*, Ankara: Türksoy Yayınları.

Lauster, P. (2000). *Aşk ve Aşkın Psikolojisi*, Çeviren: Nurettin Yıldırım, Ankara: Doruk Yayınları.

Welland, E. V. (2001). *Anne: Melek mi, Yosma mı?*, Çevirenler: S. K. Akbaş / C. Kurultay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Wellek, R.- Austin W. (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*, Çeviren: A. Edip Uysal, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.